

és irodalmi törekvéseit elemzi különös gonddal. Kiegészítésként kitér a kevés angol, francia és olasz nyelvű munka kérdéseire is. Az Egyetemi Nyomdában megjelent könyveket tanulmányozva megállapítható, hogy ezekben a helyesírási, nyelvi törekvések a nemzeti és társadalmi célkitűzésekkel összekapcsolódnak. Sok hasonlóság, sőt egyezés figyelhető meg a helyesírási és nyelvi reformok alapgondolataiban, legfontosabb elveiben.

A nemzeti nyelvek kibontakozását helyenként az idegen nyelvek használata fékezte. Így a magyar nyelv jogait védelmezőknek a latinnal, majd a némettel kellett megvívniuk harcukat, míg az egyes szláv nyelvek megújulásáért küzdő literátusoknak a régebbi egyházi nyelv befolyásától kellett megszabadulniuk (a szlovákoknak a cseh nyelvtől, a ruszinoknak, az ukránoknak, szerbeknek és bolgároknak az egyházi szláv nyelvtől), a bolgároknak ezen kívül a görögtől és a bibličinától. Az idegen nyelvek elleni küzdelem közös feladat elé állította az ország valamennyi népét: meg kellett szabadulni az idegen nyelvektől, hogy megteremthessék saját, hazai népi-nemzeti irodalmi nyelvüket. Az Egyetemi Nyomdában megjelent kiadványok segítettek a nemzeti nyelv megőrzését és a nemzeti öntudat megerősödését.

Király Péter jól szerkesztett műve minden közép-európai nép művelődéstörténetének, valamint a kárpát-medencei hagyományos tolerancia megnyilvánulásának szép dokumentuma, amely hozzájárul az itt élő népek kölcsönös- és önmegismeréséhez.

ABONYI ANDREA

Inventarium de operibus litterariis ad res hungaricas pertinentiis [!] ab initiis usque ad annum 1700. – A magyar történeti irodalom leőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig. Összeállította KULCSÁR Péter. [...] Bp., 2003, Balassi Kiadó – Országos Széchényi Könyvtár. 812 l.

Szeretem a bibliográfiákat, az adattárakat nemkülönben, így örömmel és várakozással vettem kezembe, a kék vászonba kötött testes kötetet.

Nagy formátum, áttekinthető tipográfia, meggyőző terjedelem. Az első gondolatunk, hogy szakszerű, alapos forrásmunkával gazdagodott a magyar tudomány. Más is ezt hihette, mert a könyvet elkaptokdták. A következőkben szeretném megosztani benyomásaimat azokkal, akik nem tudták időben megvenni a könyvet, és azokkal, akik az üzleti sikert látva, esetleg utánnyomáson török a fejüket.

Mindenekelőtt azt tudom ajánlani, hogy mindenki olvassa el a bevezetést: „Az időbeosztással kezdeném, mert az egyszerű [...] az 1700-as határ természetesnek látszik”. A magam részéről (Szabó Károllyal egyetértve) úgy gondolom, hogy természetesnek az 1711-es időhatár látszik, a Rákóczi-szabadságharc előtt lezárni ebben a témában egy könyvet, vétek.

Az előszó egyébként nagyon őszinte. Meglepő dolgokat olvashat az ember, például: „Tudnia kell az olvasónak, hogy módszeres anyaggyűjtést nem folytattam. Ha egy kötet a kezembe került, ha egy könyvtárba betévedtem (ez nagyon tetszik, ugyanis az összeállító – majd négy évtizeden át – könyvtárban dolgozott) kigyűjtöttem a szembeötlő adatokat. Megnéztem néhány katalógust [...]. A régebbi gyűjtésből alapvető adatok is hiányoztak, és mostanában, amikor fölmerült a gondolat, hogy a tételeket komplettálni kellene, olykor másodlagos, kevésbé megbízható forrásból pótoltam ezeket, vagy – ilyen is van – sehogy.” Miután megtudtuk, hogyan nem szabad szakkönyvet írni, a célzott olvasói rétegről esik szó: „Nem annyira azoknak szánom, akik egy-egy tétellel kutatási szinten foglalkoznak, hanem inkább azoknak, akik általában szeretnek tájékozódni [...]”

Azt hittem túlzott szerénység szól e szavakból. De nem. Kezünkben tarthatunk egy, az összeállító szerint műkedvelő használóknak szánt, lényegét tekintve szubjektív bibliográfiát.

Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát katalógust készítünk, ezért először ezt a két, igazán ismert szerzőt néztem meg. Kezdjük Temesvári Pelbárttal. A könyv felsorolja műveit, majd a kiadásokat RMK-számmal, de sajnos a pótlásokat figyelmen kívül hagyva (pl. RMK III 79 = RMK III 5064). Az *Aureum Rosarium* kiadásai végén

„Etc”, jóllehet jelenlegi ismereteink szerint többször nem jelent meg. A könyvben a kiadások láthatóan a teljesség igényével vannak felsorolva, de egyes műveknél, néhány kiadás említése után oda van írva, hogy „Etc”. Nagyon nehéz ezzel megbarátkozni. Laskai Osvát ugyanitt, mint a *Rosarium* kiadója szerepel. Ez sem igaz, Pelbárt halála miatt ő csak a negyedik kötetet rendezte sajtó alá. Ennél az említésnél több szegénynek nem is jutott, úgy ahogy van kimaradt a kötetből, pedig „*Exempla Historica*” nála is található. Az előszóból kiderül, hogy az összeállításból tudatosan kimaradt két nagyobb kör, ezek egyike a középkori legenda. Ezt el lehet fogadni. A másik kihagyott csoport az eseti híradás (*Relatio*, *Newe Zeitung*, *Avviso*... stb.). Ezzel már nagyon nem értek egyet, mert bizony ezeket szerepeltetni kellett volna, igaz, hogy nagyon megnövelte volna a terjedelmet. Az összeállító némi magyarázat után közli, hogy azért „mégis beiktattam néhányat, amely vagy igen korai [...] vagy unikális darabnak látszik. De csak látszik, és nagyon valószínű, hogy az általam közölt anyagban is van átfedés”. Lehetne még észrevételeket tenni a könyv más részeivel (pl. Mossóczy Zakariás) kapcsolatban is, de nem érdemes. A bevezetés ugyanis szinte egyébről sem szól, mint hogy ne lepődjünk meg, ha az összeállításban tévedésre, pontatlanságra bukkanunk, vagy hiányt találunk. Valójában nem is ezen lepődünk meg.

Nem állítható, hogy ez a hatalmas adattár minden haszon nélkül való, de ha egy kézikönyvben ennyi a kétséges rész, akkor sajnos forrásmunkaként nem vehető figyelembe. Itt visszautalnék az összeállító szavaira, hogy azoknak szánja művét, akik „általában szeretnek tájékozódni”. És ezek ugyan kik lennének?

A könyv végén a hat oldal terjedelmű, impozáns irodalomjegyzéket látva, a gyanútlan érdeklődőben tovább erősödhet az, a bevezetőben már említett benyomás, hogy megbízható, alapos és szakszerű könyvet tart a kezében. A kétnyelvű, latin és magyar cím ugyanezt sugallja, úgyhogy a megtevés szinte tökéletes. Csak szinte, mert a tartalomjegyzék, a rövidítések, a lelőhely- és irodalomjegyzék csak latin, a bevezetés csak magyar nyelvű.

Az előszóból még megtudható, hogy a Balassi kiadó a közeli jövőben honlapot kíván indítani, ahol nemcsak olvasni lehet majd az anyagot, hanem javítani is. Ez csak akkor életképes gondolat, ha hiteles felelőse van a vállalkozásnak. Ha viszont a könyv anyaga a világhálóra kerül, és közös erővel pótolgatva és javítgatva lesz, mi értelme volt ebben az állapotában kiadni? De ha már kiadták, nem lett volna-e elég, jóval kisebb költséggel, szövegezen (CD-rom) közkinccsé tenni?

Míndezek után, ha föltesszük a kérdést, hogy egy ilyen esetleges, még az összeállító szerint is minden alaposságot nélkülöző, eredetileg saját használatra készült, szubjektív szempontok szerint szerkesztett és válogatott adathalmazt, lektorálás nélkül, jelentős támogatással és nem kis költséggel érdemes volt-e nyomtató præs alá adni, az én válaszom rövid: nem. Bár Borsa tanár úr mindig mondogatja, hogy a legrosszabb bibliográfia is jobb, mint a semmi.

BORDA LAJOS

A magyar térképészet nagyjai. Lipszky János (1766–1826), Mikoviny Sámuel (1700–1750). Tudományos emlékülések előadásai és katalógus. Szerkesztette: PLIHÁL Katalin, REISZ T. Csaba, TÖRÖK Enikő. Bp., Országos Széchényi Könyvtár – Osiris Kiadó, 2001. 305 l.

A kötet két térképészeti konferencia és kiállítási anyagát adja közre. Az 1998. dec. 14-én rendezett, Lipszky János munkásságát méltató emlékülés előadásait a „Gondolattól a megvalósulásig” címet viselő első részben olvashatjuk. A jól átgondolt, szakszerű redakció (Plihál Katalin és Reisz T. Csaba munkája) jóvoltából az egyes tanulmányok úgy illeszkednek egymáshoz, hogy Lipszky életéről, munkásságáról, valamint arról a művelődéstörténeti háttérrel, amelyben élt és alkotott, igen plasztikus kép bontakozik ki, s még a nem beavatott, azaz, nem kartográfus olvasó is haszonnal forgathatja a könyvet, sokat tanulhat belőle.